

УДК. 347.9

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.02.44>

СПОСОБИ ЗАХИСТУ ПРАВ НА ТОРГОВЕЛЬНІ МАРКИ В УКРАЇНІ

Черняк О.Ю.,

*кандидатка юридичних наук, професорка,
професорка кафедри міжнародного та європейського права
Хмельницького університету управління та права*

Імені Леоніда Юзькова.

ORCID: 0000-0001-5104-6648

e-mail: o_cherniak@univer.km.ua

Черняк О.Ю. Способи захисту прав на торговельні марки в Україні.

У статті розкривається питання способів захисту прав на торговельну марку в Україні. Аналізується питання захисту заявниками з України торгової марки в Європейському Союзі. Розглянуто досвід спеціалізованих судових органів з розгляду справ, пов'язаних із законодавством про інтелектуальну власність (винаходи, торгові марки, промислові зразки, географічні зазначення, недобросовісна конкуренція, авторське право, традиційні знання тощо), який є корисним не лише для правовласників цього виду, а й для суспільства в цілому.

Визначено, що в Україні існують наступні форми захисту прав інтелектуальної власності: юрисдикційна та неюрисдикційна. Звертається увага на особливості функціонування спеціалізованих судів у сфері інтелектуальної власності. Відзначено, переваги та недолі спеціалізованих судів та визначено, що в Україні відбувається процес створення спеціального суду – Вищого суд з питань інтелектуальної власності. Аналізуючи альтернативні методи вирішення спорів, такі як медіація. Наголошується на тому, що медіація, як новий інструмент для української системи інтелектуальної власності, працює в усіх розвинутих економіках світу та допомагає творцям, винахідникам та компаніям вирішувати суперечки. Медіація є конфіденційним процесом, який може бути важливим у суперечках щодо інтелектуальної власності, де конфіденційність має вирішальне значення. У деяких випадках спір може стосуватися конфіденційної інформації, яка може завдати шкоди сторонам, якщо її оприлюднити на публічному форумі. Медіація дозволяє сторонам зберігати деталі спору в таємниці, захищаючи свою репутацію та інтелектуальну власність.

Відзначено, що з огляду на європейський досвід та практику з впровадження альтернативних методів вирішення спорів в структурі Українського національного офісу інтелектуальної власності та інновацій (УКРНОІВІ) було

запущено Центр медіації та посередництва. Його головне завдання – сприяти мирному вирішенню спорів шляхом навчання всіх зацікавлених сторін альтернативним методам вирішення спорів, їх особливостям і перевагам.

Ефективне використання медіації може значно допомогти Україні стати одним з інноваційних лідерів Європи.

Ключові слова: торговельна марка, право інтелектуальної власності, реєстрація торговельної марки, юрисдикційні форми захисту, неюрисдикційні форми захисту, спеціалізовані суди, медіація.

Cherniak O. Ways of protecting trademark rights in Ukraine Ways of protecting trademark rights in Ukraine.

The article deals with the issue of ways to protect trademark rights in Ukraine. The author analyzes the issue of protection of trademarks in the European Union by applicants from Ukraine. The experience of specialized judicial bodies in the consideration of cases related to intellectual property legislation (inventions, trademarks, industrial designs, geographical indications, unfair competition, copyright, traditional knowledge, etc.) is considered, which is useful not only for the right holders of this kind, and for society as a whole.

It is determined that in Ukraine there are the following forms of protection of intellectual property rights: jurisdictional and non-jurisdictional. Attention is drawn to the peculiarities of functioning of specialized courts in the field of intellectual property. The author notes the advantages and disadvantages of specialized courts and determines that Ukraine is in the process of establishing a special court – the High Court on Intellectual Property. Analyzing alternative dispute resolution methods, such as mediation. It is emphasized that mediation, as a new tool for the Ukrainian intellectual property system, works in all developed economies of the world and helps creators, inventors and companies to resolve disputes.

Mediation is a confidential process that can be in multiple intellectual property groups where confidentiality is critical. In some cases, a dispute may accumulate confidential information that could be prejudicial to the parties if released in a public forum. Mediation allows the parties to keep the details of the dispute confidential, protecting their reputations and intellectual property.

It was noted that in view of the European experience and practice of implementing alternative methods of dispute resolution, the Center for Mediation and Mediation was launched within the structure of Ukrainian National Office for Intellectual Property and Innovations (IP Office). Its main task is to perceive the peaceful resolution of disputes by teaching all parties alternative methods of dispute resolution, their features and advantages.

Effective use of mediation can significantly help Ukraine become one of the innovative leaders in Europe.

Key words: trademark, intellectual property law, trademark registration, jurisdictional forms of protection, non-jurisdictional forms of protection, specialized courts, mediation.

Постановка проблеми. У сучасному глобалізованому світі торговельна марка є важливим елементом, який має вплив на успішний розвиток бізнес-бренду. По суті, це конкретне ім'я, яке після успішної реєстрації має захист, що гарантує власнику збільшення продажів своїх товарів або послуг. Тому можна стверджувати, що продумана і правильно створена торговельна марка допоможе його власнику легко вести бізнес і виходити на світовий ринок.

Торговельні марки, природно, також виконують функцію захисту споживачів. При виборі товарів вони допомагають швидко зорієнтуватися в широкому асортименті пропозицій, дозволяючи споживачеві легко вибрати потрібний товар, який буде відрізнятися своїми характеристиками і якістю, без можливості сплутати його з іншими аналогічними товарами, тому питання механізмів захисту прав на торговельні марки набуває особливого значення.

Метою даної статті є дослідження сучасного стану законодавства України в сфері захисту прав на торговельні марки, з'ясування особливостей юрисдикційних та неюрисдикційних способів захисту торговельних марок в Україні та визначення сучасних тенденцій забезпечення охорони та захисту прав на торговельні марки у міжнародному праві.

Стан опрацювання проблематики. Вивченню окремих питань захисту прав на торговельні марки присвячені роботи наступних науковців Антонова Л.В., Бабенко В.А., Дяченко С.В., Іванов П.В., Івашов М.Ф., Івашова Л.М.,

Кравець О.М., Пахомова А.О., Ромашко А.С. та ін.

Виклад основного матеріалу. У часи, коли не було засобів масової інформації, передача ідей залежала від листування чи спілкування віч-на-віч. Письмове листування не сприяло розвитку науки і техніки, тому по всьому світу поширилася тенденція організації міжнародних виставок, в яких брали участь новатори з усього світу. Однак побоювання, що винаходи можуть бути вкрадені та використані в комерційних цілях, змусили нас розглянути необхідність міжнародного вирішення цього питання, що призвело до скликання міжнародної конференції [1]. Таким чином у 1883 році на міжнародній дипломатичній конференції в Парижі було прийнято Паризьку конвенцію про охорону промислової власності [2].

Паризька конвенція є одним із найважливіших договорів міжнародного права інтелектуальної власності. Хоча він був підписаний у 19 столітті, він досі діє та впливає на практику держав-учасниць. Сьогодні ним керує Всесвітня організація інтелектуальної власності, спеціалізована установа ООН. Це був перший стандарт, який доповнив охорону, надану окремими національними нормативними актами не лише для сфери торгових марок, а й для всіх інших промислових прав. У 1891 році Паризька конвенція була доповнена Мадридською угодою про міжнародну реєстрацію знаків, яка дозволяє власникам торгових марок, зареєстрованих у національних органах влади, отримувати захист також в інших державах-учасницях [3].

Необхідність захисту прав інтелектуальної власності спонукала Україну приєднатися до Паризької конвенції про охорону промислової власності в листопаді 1999 року, а також ратифікації Верховною Радою Мадридської угоди про міжнародну реєстрацію товарних знаків та Ніццької угоди від Міжнародна класифікація товарів і послуг у червні 2000 року.

Слід зазначити, що право на торговельну марку виникає з моменту її або використання, або реєстрації. В Україні питання реєстрації торговельної марки регулюється Цивільним кодексом України [4] та Законом України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» (далі -Закон) [5]. Реєстрацію торговельних марок в Україні здійснює Національний орган інтелектуальної власності – державна організація “Український національний офіс інтелектуальної власності та інновацій” (скорочено УКРНОІВІ) [6].

Реєстрація торговельної марки в Україні дає власнику права та охоронний статус тільки в межах нашої країни, що інколи є недостатнім для розвитку бізнесу в майбутньому. Тобто торговельна марка має територіальну охорону.

Євроінтеграційний курс України та підписання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом відкрило для вітчизняних підприємців можливість виходу на європейський ринок [7].

Європейський Союз пропонує українським малим та середнім підприємцям різні можливості для розвитку власної справи, виходу на ринки ЄС та пошуку там бізнес-партнерів. Тому, зареєстрована торгова марка в ЄС є бажаною для багатьох підприємців, які працюють на території Союзу або планують там працювати.

Українці мають кілька варіантів захисту торгової марки в Європейському Союзі:

- Реєстрація торгової марки в окремій країні-члені ЄС шляхом подання заявки до відповідних національних органів, якщо заявник зацікавлений у реєстрації торгової марки в одній або кількох країнах Європейського Союзу.

- Реєстрація торгової марки Європейського Союзу шляхом подання заявки до регіонального відомства з інтелектуальної власності Європейського Союзу. Вказане відомство дозволяє компаніям подавати заявки на реєстрацію торгової марки, що охоплює всі 27 країн Європейського Союзу одночасно. Така процедура доцільна, якщо заявник зацікавлений у веденні бізнесу на території всіх або більшості країн ЄС. Однак, якщо компанія планує розширити свою діяльність за межі ЄС, цього методу може бути недостатньо.

- Реєстрація торгової марки за Мадридською системою із заявкою на захист ТМ на території Європейського Союзу як регіону. Мадридська система – це міжнародний механізм реєстрації торгових марок, який дозволяє подавати заявки на реєстрацію торгової марки на всій території ЄС, а також індивідуально в усіх або окремих країнах ЄС. Це ідеальний варіант для компаній, які хочуть захистити свій бренд у різних регіонах світу. Головною перевагою Мадридської системи є її глобальне охоплення, але важливо пам'ятати, що не всі країни є підписантами цієї системи.

Слід відзначити, що наявність системи правової охорони об'єктів права інтелектуальної власності втрачає свій сенс, якщо їх власникам не буде забезпечена реальна можливість здійснювати захист своїх прав у разі їх порушення. У зв'язку з цим в Україні існують юрисдикційна та неюрисдикційна форми захисту прав інтелектуальної власності

Юрисдикційна форма передбачає звернення до відповідних органів, наділених владними повноваженнями, а саме до суду чи державного органу [8, с. 10]

Судовий порядок захисту прав інтелектуальної власності є загальним правилом, що впливає зі ст. 124 Конституції України, де вста-

новлено, що юрисдикція судів поширюється на усі правовідносини в державі. Судовий захист здійснюють суди загальної юрисдикції у порядку цивільного, господарського, адміністративного і кримінального судочинства [9].

Примітно, що вже давно говорять про спеціалізовані суди, в яких можна було б захищати права інтелектуальної власності. З кожним роком кількість справ про інтелектуальну власність зростає. Оскільки це складні та часто тривалі справи, передача їх до спеціалізованих судів із залученням професійних юристів має покращити якість та прискорити процес. За умови, що судді спеціалізуються у цій вузькій галузі.

У Європейському Союзі більшість держав-членів створили або спеціалізований суд з питань інтелектуальної власності, або спеціалізовані відділи з питань інтелектуальної власності в загальних судах. Крім того, у 2014 році 25 держав-членів Європейського Союзу підписали міжнародну угоду про створення Єдиного патентного суду [10].

Багато країн Європи створили спеціалізовані суди з інтелектуальної власності або спеціалізовані відділи з інтелектуальної власності, зокрема Хорватія, Чеська Республіка, Угорщина, Литва, Польща, Румунія, Словаччина та Словенія [11]. Наприклад, з 1 липня 2020 року у Польщі набула чинності підготовлена Мін'юстом зміна до ЦПК, яка запроваджує спеціалізовані суди з питань захисту інтелектуальної власності. Спеціальні відділи були створені в окружних судах у Варшаві, Гданську, Любліні, Познані та Катовіце. Апеляційні суди у Варшаві та Познані розглядають такі справи у другій інстанції. Суди з питань захисту інтелектуальної власності розглядають, зокрема: з питань авторського права і суміжних прав, з правами промислової власності, а також з питань боротьби з недобросовісною конкуренцією [12].

Спеціалізація суддів у розгляді конкретних справ є причиною надійності та більшої визначеності рішень, з огляду на все більшу наближеність і близькість до певного конкретного закону та його застосування до фактичних обставин справи.

Досвід спеціалізованих судових органів з розгляду справ, пов'язаних із законодавством про інтелектуальну власність (винаходи, торгові марки, промислові зразки, географічні зазначення, недобросовісна конкуренція, авторське право, традиційні знання тощо), є корисним не лише для правовласників цього виду, а й для суспільства в цілому. Ефективний захист прав інтелектуальної власності виступає рушієм інновацій.

Слід зазначити, що створення спеціалізованих судів має ряд позитивних і негативних моментів.

Аналізуючи переваги спеціалізованих судів у сфері інтелектуальної власності, варто відмітити наступні. Такі суди краще обладнані, щоб йти в ногу з часом і адаптуватися до постійно мінливого характеру права інтелектуальної власності. Створення таких судів сигналізує суспільству, що держава зацікавлена та захищатиме інтелектуальну власність. Це може посилити довіру до системи інтелектуальної власності загалом і, у свою чергу, заохочувати інвестиції та інновації. Крім того такі суди мають більшу здатність бути в курсі подій у своїх конкретних галузях права, ніж неспеціалізовані суди.

Серед недоліків варто відзначити розташування таких судів. Оскільки спеціалізовані суди можуть бути розташовані в одному фіксованому місці, яке є недоступним для багатьох, розташованих в інших частинах країни, таким чином створюючи перешкоду для правосуддя для деяких сторін. Створення та ефективне функціонування суду інтелектуальної власності вимагає значних інвестицій у людські ресурси. Крім того, може виникнути необхідність у розробці спеціально розроблених процесуальних законів для забезпечення ефективної роботи спеціалізованих судових органів щодо інтелектуальної власності.

В Україні для розгляду справ щодо захисту прав інтелектуальної власності створено спеціальний суд – Вищий суд з питань інтелектуальної власності, який як суд першої інстанції розглядає справи щодо: прав інтелектуальної власності відповідно до правила комерційної юрисдикції, включаючи право попереднього користування; реєстрація, врегулювання прав інтелектуальної власності; впізнаваність бренду як відомого; укладення, зміна, розірвання та виконання договору розпорядження майновими правами інтелектуальної власності, комерційної концесії; захист від недобросовісної конкуренції: неправомірне використання брендів або товарів іншого виробника; копіювати зовнішній вигляд товару; збирання, розголошення та використання комерційної таємниці; оскарження відповідних рішень Антимонопольного комітету України.

До створення компетентного суду справи про порушення прав інтелектуальної власності розглядалися господарськими судами у зв'язку зі спорами між суб'єктами господарювання та загальними судами, коли однією стороною є фізична особа.

Як вважають Л.М. Івашова, Л.В. Антонова та М.Ф. Івашов, держава, яка прагне до інноваційного розвитку, повинна створити інституційні умови для забезпечення захисту прав інтелектуальної власності творців інтелектуальних продуктів. Відсутність або недосконалість інституційного забезпечення у цій сфері є однією

з причин відтоку інтелектуального капіталу з країни. [13, с. 42]

Слід відзначити, що захист інтелектуальної власності визначено одним із пріоритетів діяльності українського уряду, що є одним із основних принципів Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, що визначено у розділі 4 глави 9 «Інтелектуальна власність» [7]. Це засвідчує важливість цього напрямку, оскільки інтелектуальна власність необхідна для розвитку країни та забезпечення конкурентоспроможності.

Зараз в Україні завершується реформування сфери інтелектуальної власності. Зокрема, створено Національний орган інтелектуальної власності. З 8 листопада 2022 року на підставі постанови Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2022 року «Деякі питання Національного органу інтелектуальної власності» створено державну організацію «Український національний офіс інтелектуальної власності та інновацій», яка виконує функції Національного органу інтелектуальної власності [14].

Створивши Вищий суд з питань інтелектуальної власності, Україна приєдналася до міжнародної практики розгляду справ з інтелектуальної власності спеціальним судом, адже такі суди є у більшості країн світу. Хоча вони створюються в різних правових системах, цілі запровадження єдині - посилити спеціалізацію суддів з питань інтелектуальної власності, забезпечити послідовність роботи та передбачуваність результатів судових розглядів, а також зменшити ризики судових помилок для належного рівня охорони та захисту прав інтелектуальної власності. Проте одним із питань, яке на сьогодні не вирішено, є забезпечення ефективного функціонування Вищого суду з питань інтелектуальної власності.

Питання вдосконалення захисту прав інтелектуальної власності, яка розглядається у світлі європейської інтеграції України та адаптації вітчизняного законодавства до стандартів ЄС, є дуже актуальною на сьогоднішній день.

Добре відомо, що судовий процес може бути ефективним способом захисту прав інтелектуальної власності, але це не завжди найкращий варіант. Альтернативні методи вирішення спорів, можуть забезпечити швидший, менш дорогий і менш ризикований спосіб вирішення спорів щодо інтелектуальної власності. Медіація та арбітраж, які передбачають використання нейтральної третьої сторони для полегшення переговорів між сторонами та допомоги їм у досягненні згоди, є неюрисдикційними формами захисту.

Неюрисдикційна форма захисту цивільних прав та інтересів становить самозахист цивільних прав. Відповідно до ст. 19 ЦК України самозахистом є застосування особою заходів протидії, які не заборонені законом та не суперечать моральним засадам суспільства [15].

Неюрисдикційний захист – передбачає вчинення юридичними та фізичними особами дій щодо захисту своїх виключних прав на торговельну марку, які здійснюються ними самостійно, без звернення до суду з державними чи іншими органами. У цьому випадку використовуються тільки законні способи захисту, такі, як, повідомлення порушника про існування виключних прав і пропозиція вирішити суперечку шляхом альтернативних методів вирішення спорів.

Використовуючи альтернативні способи вирішення спору, ті, хто має вирішити спір, повинні дивитися на спір не тільки з боку права, а й з боку інтересів. Сторони та особа, яка принесе рішення, разом обговорюють проблему та намагаються знайти найкраще рішення для всіх.

Оскільки вплив захисту прав інтелектуальної власності на економіку є зрозумілим, дедалі частіше почати звертати увагу на те наскільки альтернативні рішення можуть вийти на перший план у цій галузі.

На думку А. Пахомової, процедура медіації є шляхом пошуку способів вирішення спору, причому такий спосіб має влаштовувати всі її сторони [16].

Н.Л. Бондаренко-Зелінська стверджує, що з усіх альтернативних способів вирішення цивільних спорів для українського законодавства актуальними є саме перемовини, медіація та арбітраж. [17, с. 167].

В даний час продовжує розвиватися система неюрисдикційних способів захисту цивільних прав, що є позитивним явищем. Застосування альтернативних (неюрисдикційних) способів вирішення спорів у сфері інтелектуальної власності обумовлюється об'єктивними потребами та інтересами суспільства.

Спори щодо інтелектуальної власності, зокрема суперечки щодо торгових марок, можуть бути складними та дорогими для бізнесу. Порушення прав на торговельну марку може призвести до втрати прибутку, шкоди репутації та дорогих судових процесів. Будучи формою альтернативного вирішення суперечок, яка передбачає участь нейтральної третьої сторони, медіатора, **медіація спрямована на полегшення спілкування** між сторонами з метою допомогти їм досягти врегулювання. На відміну від судового процесу, який є змагальним і часто закінчується переможцем і програним, медіація зосереджена на пошуку взаємоприйняттого рішення, з яким обидві сторони можуть миритися. Медіація може бути особливо корисною у спорах щодо інтелектуальної власності, де сторони можуть мати постійні ділові відносини, які вони хочуть зберегти.

Медіація також є конфіденційним процесом, який може бути важливим у суперечках щодо інтелектуальної власності, де конфіденці-

йність має вирішальне значення. У деяких випадках спір може стосуватися конфіденційної інформації, яка може завдати шкоди сторонам, якщо її оприлюднити на публічному форумі. Медіація дозволяє сторонам зберігати деталі спору в таємниці, захищаючи свою репутацію та інтелектуальну власність.

Медіація є добровільним процесом, який є перевагою, але майже таким же недоліком. На відміну від судового розгляду, коли рішення досягається обов'язковим, медіація не має обов'язкової сили. Якщо сторони не дійдуть згоди, вони все одно можуть потрапити в суд. Важливе значення для розвитку цього способу неюрисдикційної форми мало прийняття Закону України «Про медіацію» [18].

Варто відзначити, що з огляду на європейський досвід та практику з впровадження альтернативних методів вирішення спорів в структурі УКРНОІВІ було запущено Центр медіації та посередництва. Його головне завдання – сприяти мирному вирішенню спорів шляхом навчання всіх зацікавлених сторін альтернативним методам вирішення спорів, їх особливостям і перевагам. Сприяння розвитку культури використання альтернативних методів вирішення спорів, пов'язаних з правами інтелектуальної власності, є важливим у процесі інтеграції України в Європу та для підвищення інвестиційної привабливості [19].

Висновки. Усе вищезазначене дозволяє зробити висновок, що інтелектуальна власність є одним з основних інструментів просування інновацій та сприяння зростанню національних економік. Зрозуміло, що без механізмів захисту продуктів інтелектуальної власності економічна вигода від отриманого продукту зменшується.

Правова природа торговельної марки передбачає можливість застосування відповідних спеціальних способів захисту, які може застосувати власник у разі порушення його прав на товарний знак. Серед найефективніших способів захисту варто виділити звернення до спеціалізованих судових органів у сфері інтелектуальної власності та звернення до процедури медіації.

Переваги спеціалізованих судів з питань інтелектуальної власності широко визнані в усьому світі, враховуючи економічну важливість і складність законодавства, пов'язаного з правами інтелектуальної власності внаслідок розвитку технологій.

Проведене дослідження свідчить, що метою створення спеціалізованих судів з питань інтелектуальної власності є підвищення рівня захисту прав інтелектуальної власності та забезпечення ефективного та справедливого механізму вирішення спорів спеціалізованими суддями на користь усіх залучених сторін. Проте, щоб скористатися перевагами спеціалізації, необхідно

надалі розвивати та підтримувати професійну компетентність суддів шляхом постійного навчання.

Крім того, наявність позасудових варіантів вирішення спорів щодо інтелектуальної власності вважається необхідною передумовою успіху будь-якої економіки.

Медіація, як новий інструмент для української системи інтелектуальної власності, працює в усіх розвинутих економіках світу та допомагає творцям, винахідникам та компаніям вирішувати суперечки.

Процедура медіації не розглядається як заміна судовій процедурі вирішення спору, а є альтернативним інструментом, який є:

- ефективніший, ніж судовий процес, оскільки медіація може бути завершена за більш короткий період часу, ніж судовий процес, і вона не вимагає від сторін звернення до суду.

- дешевшим, ніж судовий процес, оскільки медіація не передбачає витрат на сплату судового збору, наймання адвокатів і підготовку до суду.

- конфіденційним процесом. Сторони можуть вільно обговорювати свій спір, не турбуючись про те, що їхня особиста інформація буде оприлюднена.

- дає можливість контролювати процес медіації, включаючи порядок денний, темп і результат.

- дає можливість зберегти відносини посередництво може допомогти зберегти відносини між підприємствами. Це пов'язано з тим, що медіація – це спільний процес, у якому сторони працюють разом, щоб досягти узгодженого рішення.

Отже, медіація, як спосіб захисту прав інтелектуальної власності, знаходиться на шляху свого розвитку в Україні, враховуючи те, що наша країна створює власні центри та знаходиться на шляху євроінтеграції, у майбутньому ефективно використання медіації може значно допомогти Україні стати одним з інноваційних лідерів Європи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. PIERRE, Olivier. WIPOD – International Trademark System Talks: Transcript of Episode 1: A History of Trademarks: From the Ancient World to the 19th Century. In: WIPO, 2021. URL: https://www.wipo.int/podcasts/en/madrid/transcripts/international_trademark_system_talk_01.htm.
2. Паризька конвенція про охорону промислової власності від 20 березня 1883 року : набула чинності для України 25 грудня 1991 р. № 995_123. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_123#Text.

3. Мадридська угода про міжнародну реєстрацію знаків від 14 квітня 1891 року від 25.12.1991. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_134#Text.
4. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року № 435-IV. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.
5. Про охорону прав на знаки для товарів і послуг : Закон України від 15 грудня 1993 р. № 3689-XII. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3689-12>.
6. Олена Орлюк. Інтелектуальна власність: український бізнес уже має готуватися до гармонізації законодавства з ЄС у сфері ІР. *MIND*. URL: <https://mind.ua/openmind/20269968-intelektualna-vlasnist-ukrayinskij-biznes-uzhe-mae-gotuvatisya-do-garmonizaciyi-zakonodavstva-z-es-u>.
7. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 27.06.2014 р. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011.
8. Лагутіна І.В. *Форми захисту трудових прав працівників* : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.05 / І.В. Лагутіна; кер. роботи Г.І. Чанишева ; Нац. ун.-т «Одеська юридична академія». Одеса, 2007. 20 с
9. Конституція України. Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 1996. № 30. Ст. 141.
10. Agreement on a Unified Patent Court. *EUR-Lex*. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex-3A42013A0620%2801%29>.
11. United States Patent Trademark Office and International Intellectual Property Institute, 'Study on Specialised Intellectual Property Courts' (2012). URL: <https://iipi.org/wp-content/uploads/2012/05/Study-on-Specialized-IPR-Courts.pdf>.
12. Sądy własności intelektualnej wspierają innowacyjną gospodarkę. Serwis Rzeczypospolitej Polskiej. URL: <https://www.gov.pl/web/sprawiedliwosc/sady-wlasnosci-intelektualnej-wspieraja-innowacyjna-gospodarke>.
13. Івашова Л.М. Інституційний механізм захисту прав інтелектуальної власності в умовах інтеграції України до ЄС. *Публіч-*

- не управління та митне адміністрування, № 4 (35), 2022. С. 40–49.
14. Деякі питання Національного органу інтелектуальної власності від 28 жовтня 2022 р. № 943-р. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/943-2022-%D1%80#Text>.
  15. Цивільне право України : Академічний курс : Підручник : У двох томах / За заг. ред. Шевченко Я.М. Т. 1. Загальна частина. Київ : Концерн «Видавничий дім «Ін юре», 2003. С. 75.
  16. Пахомова А.О. Особливості неюрисдикційного захисту цивільних прав. Концептуальні засади механізму захисту прав людини: український та міжнародний контекст: колективна монографія. Біла Церква: Білоцерківський національний аграрний університет. 2022. 430 с.
  17. Бондаренко-Зелінська Н.Л. Впровадження способів альтернативного вирішення правових спорів. *Міжнародне приватне право: розвиток і гармонізація*. 2018. с. 165–169. URL: [http://old.univer.km.ua/statti/1.bondarenkozelska_n.l._v_p_r_o_v_a_d_z_h_e_n_n_y_a_s_p_o_s_o_b_i_v_a_l_t_e_r_n_a_t_y_v_n_o_h_o_v_y_r_i_s_h_e_n_n_y_a_p_r_a_v_o_v_y_k_h_s_p_o_r_i_v_\(a_d_r___a_l_t_e_r_n_a_t_i_v_e_d_i_s_p_u_t_e_r_e_s_o_l_u_t_i_o_n\).pdf](http://old.univer.km.ua/statti/1.bondarenkozelska_n.l._v_p_r_o_v_a_d_z_h_e_n_n_y_a_s_p_o_s_o_b_i_v_a_l_t_e_r_n_a_t_y_v_n_o_h_o_v_y_r_i_s_h_e_n_n_y_a_p_r_a_v_o_v_y_k_h_s_p_o_r_i_v_(a_d_r___a_l_t_e_r_n_a_t_i_v_e_d_i_s_p_u_t_e_r_e_s_o_l_u_t_i_o_n).pdf).
  18. Про медіацію: Закон України від 16 листопада 2021 р. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#top>.
  19. Провідні медіатори – про запровадження сервісу IP-медіації на базі IP офісу. УКРНОІВІ (IP офіс). URL: <https://nipo.gov.ua/zaprovozhdzhennia-servisu-ip-mediatsii/>.